

<i>Střední pedagogická škola Futurum, s. r. o.</i>	
Řešení šikanování na škole	
Číslo jednací:	SPGŠ-8/2022
Vypracoval:	MgA. Kateřina Ondráčková
Schválil:	Bc. Tomáš Jízdny
Projednáno dne:	30. 11. 2022
Seznámení se směrnicí dne:	21.11. 2022
Datum vyhlášení:	1.12.2022
Nabytí platnosti dne:	1.12.2022
Nabytí účinnosti dne:	1.12.2022
Směrnice zrušuje směrnici:	
IČ 25142771	
Adresa	Střední pedagogická škola Futurum, s. r. o., Hornoměřolupská 873, Praha 10

Směrnice ředitelky k řešení šikanování ve škole *Střední pedagogická škola Futurum s. r. o.* (dále jen „škola“).

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí (agrese), která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole a školském zařízení (dále jen „škola“).

V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí, se kterými se setkáváme ve školním prostředí, je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Je důležité, aby pedagogové uměli rozpoznat a řešit počáteční stadia šikanování. V případě rozvinutí pokročilé šikany je nutná spolupráce školy s odborníky ze specializovaných zařízení. Zajištění ochrany dětí před šikanou je záležitostí všech pracovníků školy a je třeba této problematice věnovat mimořádnou pozornost.

I. Odpovědnost školy

- 1) V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších změn, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Škola jako právnická osoba má proto jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. Každý pedagogický pracovník je z tohoto důvodu povinen předcházet šikanování mezi žáky, neprodleně řešit jeho projevy neprodleně a poskytnou neprodlenou pomoc každé jeho oběti.
- 2) Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:
 - a) dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství;
 - b) dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, dle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání). Skutečnost, že dítě někoho šikanovalo nebo bylo šikanováno, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala;
 - c) škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších změn a dodatků);
 - d) v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.
- 3) Z hlediska zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“), může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu
 - a) trestných činů či
 - b) provinění (dále jen „trestných činů“):
 - vydírání (§ 175 TZ),
 - omezování osobní svobody (§ 171 TZ),

- zbavení osobní svobody (§ 170 TZ),
 - útisku (§ 177 TZ),
 - těžkého ublížení na zdraví podle (§ 145),
 - ublížení na zdraví (§146 TZ, § 146a TZ),
 - vraždy (§ 140 TZ),
 - loupeže (§ 173 TZ),
 - krádeže (§ 205 TZ),
 - násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352 TZ),
 - poškození cizí věci (§ 228 TZ),
 - znásilnění (§ 185 TZ),
 - kuplířství (§ 189 TZ),
 - pohlavního zneužití (§ 187 TZ),
 - nebezpečného vyhrožování (§ 353 TZ),
 - nebezpečného pronásledování (§ 354 TZ),
 - mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149 TZ).
- 4) Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů:
- nebezpečné pronásledování (stalking, § 354 TZ) např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých;
 - účast na sebevraždě (§ 144 TZ) např. zaslání SMS oběti s úmyslem vyvolat u ní rozhodnutí k sebevraždě;
 - porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ) např. „odposlech“ odesílaného e-mailu;
porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 TZ), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti;
 - pomluva (§ 184 TZ) např. vytvoření webových stránek zesměšňujících oběť.
- 5) Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu
- pro neoznámení, případně
 - nepřekažení trestného činu (§ 367 TZ).

V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např.

- nadřívání (§ 366 TZ) či
- schvalování trestného činu (§ 365 TZ), v krajním případě i
- podněcování (§ 364 TZ).

II.

Vnější charakteristika šikanování

- 1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je
 - ublížit,
 - ohrozit nebo
 - zastrašovat žáka, případně skupinu žáků.
- 2) Šikanování spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace – v tomto případě se jedná o tzv. kyberšikanu.
- 3) Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany prostřednictvím zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický.
- 4) Kyberšikanou není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování. Termínem kyberšikana neoznačujeme rovněž vzájemné internetové psychické násilí a ani věcný konflikt (i opakovaný) mezi rovnocennými partnery.
- 5) Od kyberšikany je potřeba odlišovat příbuzné fenomény, které jsou často s kyberšikanou provázány nebo se s ní částečně překrývají, nicméně samy o sobě označují jiný typ násilného chování. Patří mezi ně například happy slapping, sexting, hoax, spam, cyberstalking, flaming, phishing.
- 6) Znaky šikanování:
 - záměrnost,
 - cílenost,
 - opakování (není podmínkou),
 - nepoměr sil,
 - bezmocnost oběti,
 - nepřijemnost útoku,
 - samoučelnost agrese.
- 7) Za šikanování se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování (opakování, záměrnost atd.).

III. Projevy šikanování

- 1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany podle typu agrese – typu nebo prostředku týrání patří:
 - fyzická agrese, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti);
 - verbální šikana, přímá a nepřímá psychická šikana (součástí je i kyberšikana pomocí informačních a komunikačních technologií);
 - smíšená šikana, kombinace psychické a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).
- 2) Podstatnou vlastností šikany je skrytost. Ta je dána tím, že často odhalení zejména pokročilé šikany brání z rozličných důvodů a pohnutek všichni účastníci vyšetřování včetně oběti. Z tohoto důvodů je důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany (viz PŘÍLOHA 1).
- 3) Při vlastní diagnostice šikany je třeba zkoumat tento fenomén ze tří praktických pohledů - jako nemocné chování, závislost a poruchu vztahů ve skupině (podrobné informace viz metodické doporučení).
- 4) Některé přímé varovné signály šikanování:
 - a) posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet;
 - b) kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem;
 - c) nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
 - d) příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
 - e) skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
 - f) nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
 - g) honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné,
 - h) ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
 - i) rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
 - j) žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, omlouvání učitelům apod.
- 5) Některé nepřímé varovné signály šikanování:
 - a) žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
 - b) při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
 - c) při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
 - d) má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
 - e) působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
 - f) stává se uzavřeným;

- g) jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
 - h) jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
 - i) zašpiněný nebo poškozený oděv;
 - j) stále postrádá nějaké své věci;
 - k) odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
 - l) mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
 - m) začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
 - n) odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- 6) Signály vyžadující zvýšenou pozornost rodičů a zákonných zástupců:
- a) za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
 - b) dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
 - c) dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
 - d) nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
 - e) ztráta chuti k jídlu;
 - f) dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem;
 - g) dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
 - h) usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu;
 - i) dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
 - j) dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
 - k) zmínky o možné sebevraždě;
 - l) odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
 - m) dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
 - n) dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
 - o) dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům;
 - p) dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma;
 - q) své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
 - r) dítě se vyhýbá docházce do školy;
 - s) dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

IV.

Hlavní zásady pro předcházení projevům šikany ve škole a jejich řešení

- 1) ředitel školy koordinuje rozvoj školního programu proti šikanování;
- 2) škola má vyškoleného alespoň jednoho odborníka pro řešení školní šikany (školní metodik prevence dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších změn a dodatků);
- 3) pracovník pověřený řešením problematiky šikany odhadne stadium a formu šikany a rozhodne o tom, zda škola zvládne řešení sama nebo zda bude spolupracovat s odborníky (školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, školní speciální pedagog);
- 4) v případech, které škola není schopna sama zvládnout, spolupracuje s PPP, SVP a dalšími organizacemi a institucemi při řešení pokročilých a neobvyklých šikan;
- 5) škola aktivně spolupracuje s rodiči na ochraně dětí a žáků před šikanou;
- 6) škola má ve školním řádu:
 - a) zakomponován kategorický zákaz chování mající charakter šikanování a opatření, která se váží k tomuto závažnému porušení školního řádu
 - b) pravidla používání informačních a komunikačních technologií a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy, na školních akcích) se stanovením kázeňských opatření při nedodržování těchto pravidel
- 7) ředitel školy zajistí ve vytipovaných rizikových místech v prostorách školy před vyučováním a o přestávkách dohled pedagogických pracovníků nad žáky;
- 8) škola má zpracovaný plán dalšího vzdělávání pedagogů v prevenci šikanování.

V.

Školní program proti šikanování

Škola realizuje školní program proti šikanování, který je dlouhodobým a trvalým procesem k účinnému předcházení tohoto negativního jevu. Charakteristickým znakem tohoto programu je celoškolský rozměr (jsou zapojeni všichni pedagogičtí pracovníci) a zaměření na specifickou prevenci (program se věnuje výhradně řešení šikany).

Program má tyto hlavní součásti:

- 1) zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu a také v jeho průběhu);
- 2) motivování pedagogů pro změnu;
- 3) společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;

- 4) užší realizační tým (zástupce vedení - nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně, zástupce družiny, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.);
- 5) společný postup při řešení šikanování (šest skupin základních scénářů);
- 6) primární prevence v třídních hodinách;
- 7) primární prevence ve výuce;
- 8) primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
- 9) ochranný režim (demokraticky vytvořený smysluplný školní řád, účinné dohledy učitelů);
- 10) spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s nekompromisním bojem školy proti šikaně, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
- 11) školní poradenské služby;
- 12) spolupráce se specializovanými zařízeními;
- 13) vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

VI.

Specifikace některých součástí programu proti šikanování

Společný postup řešení při výskytu šikany ve škole

- 1) Každý pracovník, který zjistí podezření na možnost vzniku šikany, neprodleně o této skutečnosti informuje vedení školy a pověřeného proškoleného pracovníka.
- 2) Vedení školy s pověřeným proškoleným pracovníkem vyhodnotí možná rizika a společně zvolí odpovídající postup řešení.
- 3) Proškolený pracovník, většinou školní metodik prevence, na podkladě kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování rozhodne, zda
 - a) řešení zvládne škola sama, nebo
 - b) si povolá odborníka specialistu.

V případě, že jde o počáteční a obvyklou šikanu, kterou zvládne škola sama, odborník postupuje podle scénáře určeného pro tento typ šikanování. Pokročilé a komplikované šikany škola řeší ve spolupráci s odborníky z venku, zejména z PPP, SVP.

- 4) Doporučený postup při zjištění počáteční šikany
 - a) odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany;
 - b) rozhovor s informátory a oběťmi;
 - c) nalezení vhodných svědků;
 - d) individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory);
 - e) ochrana oběti;
 - f) předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:

- i) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - ii) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
 - g) realizace vhodné metody:
 - i) metoda usmíření;
 - ii) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
 - h) třídní hodina:
 - i) efekt metody usmíření;
 - ii) oznámení potrestání agresorů;
 - i) rozhovor s rodiči oběti;
 - j) třídní schůzka;
 - k) práce s celou třídou.
- 5) Doporučený základní postup při zjištění pokročilé šikany
- a) První (alarmující) kroky pomoci
 - i) zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
 - ii) bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.
 - b) Příprava podmínek pro vyšetřování
 - i) zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
 - ii) zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
 - iii) pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
 - iv) oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům
 - c) Vyšetřování
 - i) rozhovor s obětí a informátory;
 - ii) nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků;
 - iii) individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
 - iv) rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).
 - d) Léčba
 - i) metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.
- 6) Nápravná opatření
- a) Některá nápravná opatření pro zastavení násilí agresorů:
 - i) výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy - nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku);
 - ii) snížení známky z chování;
 - iii) převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny;
 - iv) vyloučení ze školy při opakování násilí po rozhodnutí výchovné komise - **!!!nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku!!!**;
 - v) ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí

realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu;

- vi) ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu;
- vii) škola umožní agresorovi individuální výchovný plán.
- b) Práce s agresorem i s obětí šikany, spolupráce s odborníky.
- c) Práce s celým třídním kolektivem.

7) Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce, event. školního psychologa, školního speciálního pedagoga nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány zejména:

- a) v resortu školství - s PPP, SVP, speciálně pedagogickými centry (v případě integrovaných dětí na běžných školách);
- b) v resortu zdravotnictví - s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie;
- c) v resortu sociální péče - s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou), případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších změn a dodatků je při poskytování poradenských služeb (tj. také při intervenčních programech) nutné žáky, včetně jejich zákonných zástupců, předem informovat o charakteru poradenské služby. Využívá se tzv. informovaný souhlas (viz § 1 odst. 3 této vyhlášky)

- d) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
- e) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně-právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

VI. Závěrečné ustanovení

Tato směrnice je závazná pro všechny zaměstnance a je účinná ode dne jejího vyhlášení.

V Praze dne 1. 12. 2022
Ředitelka školy